

Suzanne de Boer & Marieke de Geus

{ Volkstuin verhalen }

• over het groene stadsleven •

KNNV UITGEVERIJ

Inhoud

Woord vooraf

Fred Haaijen, stadsecoloog Amsterdam 6

Inleiding

Liever in de tuin dan op het balkon 10

Marieke's ontdekkingsstocht in het groen 12

Huisje-boompje-feestje in Suzanne's tuin 16

Lente 20

KLUSSEN IN DE LENTETUIN 22

START VAN HET TUINSEIZOEN

Er is weer water! 24

Zaaien, zo doe je dat 25

Een kwekerij op de volkstuin 31

Leiden: van glad gazon tot jungle 34

Onkruid, daar kun je wat mee 36

GROENTJES IN DE TUIN

'Meester, vliegen hier ook condors?' 42

Wildplukken met kinderen 46

'Eten uit het wild is zó leuk' 52

Daslook op je bord 55

'Mijn kleindochters voelen zich hier vrij' 56

Zomer 58

KLUSSEN IN DE ZOMERTUIN 60

BIODIVERSITEIT

Het barst van het leven 62

Air Bee 'n Bee 66

Honing is een bijzaak 73

Bloemenlinten voor blijde bijen 76

Den Helder: onder het licht van de vuurtoren 78

TINY TUINHUIZEN

Een eeuw bijzonder buiten: Buitenzorg 86

Zes maanden per jaar in een tuinvillaatje 88

Villa Vredestein 91

Over de drempel van het tuinhuis 94

Wachten op een plek in het groen 96

Ook een volkstuin? 97

Groningen: natuurlijk anders 98

De tuin als toevluchtsoord 100

ETEN VAN DE TUIN

Mel's kitchengarden 101

Zomergerechtjes uit de tuin 104

Een tuin vol thee 106

Een bietje meer 108

Bewaaroogst 110

Koken zonder stekker 112

Herfst 114

KLUSSEN IN DE HERFSTTUIN 116

PLANTEN, OOGSTEN EN VOORUITZIEN

De tuin in met Sjef du Jardin 118

Plant een teen en oogst een bol 123

Bollen, voor een bloeiend voorjaar 124

Een postzegeltuin 125

Kun je met snoeien ook iets verknoeien? 128

CIRCULAIR TUINIEREN EN UPCYCLING

Compost van eigen tuin 130

Compost voor het hele park 135

Prima te doen: permacultuur 137

Compostwormen: helpers in de tuin 140

Snoeiafval? Schutting! 144

Winter 146

KLUSSEN IN DE WINTERTUIN 148

NATUURMONUMENTEN

De Wolkerstuin 150

Met de kruin in de wind 154

WATERMANAGEMENT

Van waden naar wadi 158

Een tuin op je dak 162

TUINIEREN IS GEZOND

Het tuinierplezier verklaard 164

Sessies bij de houtkachel 166

Plannen voor het nieuwe seizoen 168

Tuinieren voor een bloeiende toekomst 171

Pioniers in natuurlijk tuinieren 172

'Je kunt al die inheemse planten terughalen' 176

Stadsbewoner ontdekt park 179

Samen werken aan openbaar groen 180

Utrecht: een openbare kantoortuin 184

Koestergroen 186

Dankjewel! 190

Liever in de tuin dan op het balkon

- Marieke de Geus en Suzanne de Boer

Wat een voorrecht om in de stad te kunnen volkstuinieren! Zodra we de poort door fietsen en het tuinpark betreden overvalt ons een blij gevoel, en die stralende glimlach zien we bij heel veel tuinders terug. Hoe komt het toch dat volkstuinders zo verzot zijn op hun stukje van de wereld? Wat maakt die tuintjes zo bijzonder? Het idee ergens naartoe te kunnen als je thuis alleen een balkonnetje hebt is heerlijk. Ben je eenmaal op je tuin, dan verdwijnen de dagelijkse beslommeringen naar de achtergrond. Groen ontspant en verfrist. En tuinieren doe je niet handsfree, dus handen uit de mouwen!

Kijkend naar tuinders op leeftijd hoef je niet uit te leggen dat fysiek bezig zijn, je fit en vrolijk houdt. In plaats van verpieteren achter de geraniums hebben ouderen een fijn en sociaal leven op de volkstuin.

De laatste jaren is de populariteit van volkstuinen enorm gestegen. Op de volkstuin kun je leren, proberen en observeren, of je nou een groentje bent of ervaren. Hoe maak je de grond zo aantrekkelijk voor wormen dat die zelfs klei voor je luchtig maken. Wanneer dek je de aarde toe met een dekentje van compost? Je zaait en oogst. Het plezier en

de voldoening wanneer je prachtige wortelen uit de grond trekt is onbetaalbaar. Want wat van dichtbij komt is vers én heeft geen vervuilende transportkilometers nodig. En dat is precies wat je als tuinder van de toekomst voor ogen hebt.

Stadsnatuur

Volkstuinparken bevinden zich vaak aan de rand van de stad, ingeklemd tussen snelwegen, langs spoorlijnen of onder hoogspanningsmasten. Voetje voor voetje komt de stad dichterbij, want er wordt door gemeentes grond gezocht voor woningbouw. Maar het zou toch zonde zijn als volkstuinparken plaats moeten maken voor torenflats? Op een gemiddeld tuinpark staan al gauw een paar duizend bomen. Bomen die fijnstof afvangen, zorgen voor zuurstof en zowel water als hitte opvangen. Zij functioneren als longen en natuurlijke airconditioning. De groene oppervlakte van de parken vangt stortregenbuien op en werkt als waterbuffering, ook zo'n belangrijke functie voor de stad. En volkstuinparken zijn prettig uitloophoud voor stadsbewoners.

Maar niet alleen mensen worden gelukkig van deze stadsnatuur. Doordat elke volkstuin een apart biotoopje is en de parken relatief stil zijn, groeit er een enorme verscheidenheid aan planten en vinden er talloze diersoorten voedsel en broedgelegenheid. Samen vormen ze een bijzondere biodiversiteit. Deze dieren, planten en bomen zijn de eigenlijke bewoners van deze kostbare stadsdelen en gedijen bij rust en een liefde-

volle verzorging van hun leefgebied. En dan te bedenken dat dit speciale groen door de tuinders zelf met veel kennis van zaken wordt onderhouden!

Groen geluk

Volkstuinieren is een inspirerende *way of life*. Met verhalen van tuinders door de seizoenen heen, van de prille zaailing in het voorjaar tot nieuwe plannen maken in de winter, laten we zien hoe zij bijdragen aan natuurbehoud en biodiversiteit voor volgende generaties. Het zou mooi zijn als dat tuinplezier wordt overgedragen, want iedereen kan zijn eigen buitenruimte, van stadstuin tot balkon, met meer groen minder grijs maken, voor zijn eigen groene geluk en voor een fijner stadsklimaat. Bezoek eens een volkstuinpark in je buurt en laat je inspireren.

*

Wist je dat zelfs de pinguïns in Artis direct profiteren van een volkstuinpark? Zij krijgen gesnoeide takjes heesterganzerik van park Klein Dantzig en maken daar nesten van.

*

We schreven veel verhalen vanuit amstelglorie in Amsterdam, waar wij zelf tuinieren. Maar we gingen ook op pad, van Utrecht tot Den Helder, en merkten dat volkstuinders overal dezelfde passie delen.

LENTE

Pril gewas ontluikt
Tussen dor blad van vorig seizoen
Daslook en 't vogeltje op de kruk
Wachten op juffertje in 't groen

Frisse lucht en ochtendmist
Wasemen de kasruiten
Kruiwagen vast en laarzen aan
Pak je hark, we gaan naar buiten.

Suzanne de Boer & Marieke de Geus

KLUSSEN IN DE LENTETUIN

☞ **Knak verdorde stengels af** tijdens je eerste wandeling door de tuin, versnipper ze en gooi de snippers tussen de planten of op je composthoop. Bewaar wat takjes en mos in een aparte bak, zodat vogels die kunnen gebruiken voor een nestje. Loof van voorjaarsbollen, zoals narcissen, laat je afsterven, zo behoudt de bol al haar energie voor volgend jaar.

☞ **Geef je tuin een boost** met mest of compost. Maart is een mooie maand om dit klusje te klaren. Zodra de oude stengels verwijderd zijn, strooi je de voeding rondom

de planten, die wordt vanzelf in de bodem opgenomen.

☞ **Snoei de rozen in maart**, op een moment dat het overdag niet vriest. Over rozen snoeien zijn boeken vol geschreven, de simpelste en effectiefste manier is afknippen op zo'n dertig centimeter hoogte met een scherpe en ontsmette snoeischaar. Pluimhortensia en vlinderstuik mogen op dezelfde manier worden gesnoeid.

☞ **Maai en bemest** je gazon. Goed geworteld gras kan wel wat hebben, maar kwetsbare sprietjes laten zich makkelijk de maaier in trekken en dan ben je ze kwijt. Stel het mes in de maaier voor de eerste maaibeurt daarom iets hoger af. Wordt er regen voorspeld? Strooi dan wat organische mest. Die spoelt meteen goed de grond in.

☞ **Bouw een klimrek** voor boontjes. Een bouwwerk van tonkinstokken geeft je volkstuin meteen een moestuinsfeer. Laat er stok- en pronkbonen langs omhoog groeien, mei is de maand om ze te zaaien. Liever geen bamboestokken gebruiken? Snoei dan rechte takken van een hazelaar. Een hazelaar is een snelle groeier die elk jaar weer nieuwe 'stokken' levert.

☞ **Schrob groene aanslag weg** van het terras. Chemische middeltjes zijn overbodig, want dit klusje lukt eenvoudig met een harde

bezem en zand. Zandkorrels schuren perfect schoon en vullen meteen de voegen.

☞ **Poets potten schoon** met warm water met een scheut (schoonmaak)azijn, soda of groene zeep en een borstel. Laat de potten desnoods een paar uur in het sop staan en spoel ze na met schoon water. Zo verdwijnen schimmels en geef je nieuwe planten een goede start. Plantenlabels maak je zelf van houten wasknijpers, verfroerstokjes of tapasprikkers. Beschrijf ze met een water-vaste stift.

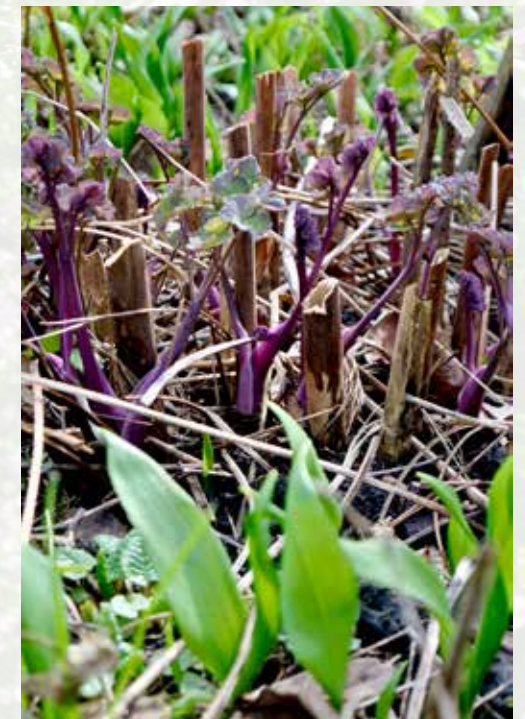
☞ **Zaai voor in potjes** en noteer op labels wat je gezaaid hebt. Plaats de ingezaaide en gelabelde potjes bij elkaar in een tuinderskrat en geef de zaailingen regelmatig water met een fijne broes. Zaailingen hebben licht nodig om te groeien, maar staan beter niet in de felle zon.

☞ **Deel overtollige zaailingen** met je tuinburen, want met voorzaaien op een zaaibed heb je al snel te veel. Omdat veel zaden hun kiemkracht na een paar jaar verliezen en je meestal niet alles gebruikt, kun je met de burens ook zaden uitwisselen.

☞ **Kalk je kweekkas** tegen oververhitting met Temperzon (Hermadix). Deze witte verf breng je verdund aan en wordt tijdens een regenbui doorzichtig. Na opdrogen is ie weer wit. Een automatische raamopener is handig voor extra beluchting in je kas.

☞ **Zet de bloemetjes buiten** na half mei. Dan hebben St Mamertus, St Pancratius, St Servatius en St Bonifatius hun verjaardag gevierd en zijn de IJsheiligen voorbij. De kans op vorst is dan geweken, dus vorstgevoelige planten en binnen opgekweekte planten kunnen veilig naar buiten.

☞ **Doe de Chelsea Chop** eind mei, rond de Chelsea Flowershow. Door laatbloeiende vaste planten als Phlox, sedum, aster, guldenroede en Helenium tot maximaal de helft terug te snoeien, groeien ze compacter en bloeien ze later. Verleng de bloeitijd door ze om en om te snoeien.

START VAN HET TUINSEIZOEN

Half maart begint het tuinseizoen op de volkstuintuinen, want dan gaat daar de hoofdkraan open. Het feest van zaaien en kweken kan beginnen!

Er is weer water!

Marieke: Vanwege de kans op bevroering gaat op de volkstuintuinen eind november het water eraf. Ik draai de hoofdkraan op mijn eigen tuin dicht, zet het tapkraantje open en blaas de leidingen leeg. Tijdens de wintermaanden kom ik nog heel vaak in mijn tuin, voor snoeiklusjes of om lekker te lezen bij de houtkachel, en red ik mezelf in de keuken met een jerrycan vol water. De wc spoel ik door met regenwater en wanneer ik naar huis ga, gooi ik een handje zout in de pot zodat ie niet stuk vriest.

Vier maanden zonder stromend water, je went eraan, maar zo richting het voorjaar tel ik de weken en dagen af tot het water weer wordt aangesloten. Wanneer die dag dan eindelijk is aangebroken, is voor mij het tuinseizoen echt begonnen! Wat voelt dat als een luxe, als je je modderhanden gewoon onder de kraan kunt afspoelen in plaats van ze in een teil met ijskoud water te dompelen.

Gelukkig is het bij mij altijd goed gegaan en is er nooit een leiding gesprongen. Dat gaat weleens anders bij tuinders die vergeten zijn om de boel goed af te sluiten. Daarom loopt op de dag van de wateraansluiting een groepje vrijwilligers langs alle tuinen. Spuitende fontein worden zo op tijd ontdekt en gerepareerd.'

Zaaien, zo doe je dat

Niets is wonderlijker dan een piepklein zaadje in de grond stoppen en te zien hoe daar een plant uit groeit, meent Marieke. Zodra de lente nadert gaat het kriebelen en komen de zaaitrays tevoorschijn. Wanneer je zelf groenten of bloemen gaat zaaien en een zo groot mogelijk succes wilt oogsten, is het handig een aantal dingen te weten, zoals: het juiste zaaimoment, met welke kiemers je aan de slag gaat, en of je voorzaait of direct in de volle grond werkt.

Het juiste zaaimoment

Zaai kalenders zijn erg handig als leidraad voor het juiste zaaimoment per gewas, maar gebruik ook altijd je eigen, gezonde verstand. Is het buiten nog guur en schijnt de zon nauwelijks? Wacht dan nog even. Want natuurlijk kun je in januari al binnen beginnen met voorzaaien, maar wat doe je straks met de lange slungels die het buiten nog niet zullen overleven?

IJsheiligen, de heilige datum in tuinland

Rond half mei is de kans op nachtvorst geweken en mogen vorstgevoelige gewassen in de volle grond gezaaid of uitgeplant worden.

Denk hierbij aan bonensoorten (met uitzondering van tuinbonen, want die houden wel van kou), dahlia's en eenjarigen als cosmea en Oost-Indische kers.

Voorzaaien in de vensterbank of kas

Hoewel veel planten rechtstreeks in de volle grond gezaaid kunnen worden, kun je eerder in het seizoen beginnen door binnen voor te zaaien. Door het zonlicht en de binnentemperatuur zal het zaaiwerk sneller ontkiemen dan buiten. Het vergt iets meer werk, want de opgekomen zaailingen moeten verspeend worden. Zodra er na de twee kiembladjes twee echte blaadjes zijn verschenen haal je de zaailing heel voorzichtig met een vorkje

Onkruid, daar kun je wat mee

De ene tuinder schoffelt het tot in lengte van dagen weg, de ander denkt: hé, deze wilde plant groeit hier vast niet voor niets. Natuurlijk is een overwoekerde tuin vol onkruid niet gewenst, maar bedenk dat een plant ergens met een reden groeit. Onkruid kan je iets vertellen over de staat van de grond in je tuin en kan deze zelfs verbeteren. En als je de plantjes dan toch weg schoffelt, probeer er eens mee te kokkerellen - voor jezelf óf voor je tuin!

Pionierplanten

Sommige soorten onkruid worden ook wel pionierplanten genoemd, omdat ze als eerste verschijnen op braakliggende of kaal gemaakte stukken. De zaden van deze planten blijven soms wel vijf jaar goed en ontkiemen pas bij verstoring van de grond. Het zijn meestal een- of tweejarigen die snel groeien en zichzelf in rap tempo kunnen vermeerderen. Deze snelle groei is een slimme truc van Moeder Natuur om kale aarde te bedekken en die zo te beschermen tegen uitdroging.

Voorbeelden van pionierplanten zijn perzikkruid, klaproos en korenbloem, prachtige bloemen die allerlei insecten lokken. Ook brandnetel, weegbree, zevenblad en paardenbloemen vallen in deze groep, maar die zijn bij insecten vaak populairder dan bij tuinders. Toch verdienen deze kruiden waardering! Pionierplanten houden met hun wortels namelijk de grond vast en na het afsterven geven ze voeding af waarmee ze de grond verrijken. Ze kunnen een waardevolle hulp zijn bij het herstellen van verarmde tuingrond.

Signaalplanten

Er zijn soorten onkruid die je vertellen op wat voor grond je tuiniert. Deze planten noem je indicator- of signaalplanten.

Zevenblad verschijnt op zure grond, net als *heermoes*, *weegbree* en *zuring*. *Heermoes* duidt bovendien op een mineraalarme, slecht doorlatende bodem. Wanneer je de bodem vruchtbaar maakt en verrijkt door regelmatig te mulchen en compost toe te voegen, zal de groei van deze planten uiteindelijk verminderen.

Is de grond stikstofrijk, dan schieten *brandnetels* en *zuring* als paddenstoelen omhoog. Dit gaat ten koste van de groei van stikstofmijders zoals gewone margriet, knoopkruid en pinksterbloem, belangrijke nectar- en waardplanten voor bijen en vlinders.

Toch verrichten *brandnetels* ook goed werk in de tuin, onder andere als waardplant. Zolang ze andere planten niet verdringen, verdienen ze best een plekje in de tuin. Brandnetel is net als smeerwortel een wortelonkruid, die vaak op plekken verschijnt waar de bodem verdicht is en matig van structuur. Deze planten maken met hun diepe wortels de grond losser. Bovendien halen ze belangrijke mineralen uit de grond naar boven, waarmee ze andere planten die niet zo diep wortelen, weer voeden.

Smeerwortel is een nuttige, inheemse plant die veel bijen aantrekt, het composteringsproces op de composthoop versnelt en de compost verrijkt. Wanneer je de bladeren versnippert en tussen andere planten strooit, werken de snippers als voedende mulchlaag.

Schoffelen of uitsteken?

Eenjarig onkruid dat de overhand neemt in je tuin, kun je afschoffelen en laten verdrogen, de plant zal waardevolle stoffen teruggeven aan de grond. Als je dit doet voordat de plant zaden heeft gevormd, voorkom je uitzaaien.

Planten die diep wortelen, schoffel je niet zomaar weg. Schoffel je alleen het groen af en bedek je de wortels vervolgens met een dikke laag plantenresten, dan zal de plant waarschijnlijk afsterven omdat er geen zonlicht meer bij komt.

Komt het ongewenste onkruid toch weer op? Een smalle onkruidsteker is dan handig gereedschap: je trekt de plant met wortel en al uit de grond.

Onkruid als oppepper voor je tuin

Veel soorten onkruid (of wilde planten) zijn bruikbaar voor het brouwen van gier, een gefermenteerd plantextract dat rijke stoffen bevat die de groei van andere gewassen bevordert, hun weerbaarheid verbetert en soms zelfs insectenplagen kan bestrijden. Gier is een oppepper voor je planten, waardoor ze sterker en gezonder worden. Snelgroeiende en veeleisende gewassen zoals tomaten, prei, kool en courgette kun je om de twee tot vier weken bijmesten met gier. Plantengier kun je maken van verschillende planten met elk hun speciale eigenschappen. Brandnetel wordt hiervoor vaak gebruikt, omdat deze plant een veelkunner is en bijna overal te oogsten. Het fermentatieproces

Op volkstuinpark Amstelglorie heb ik leren wildkoken bij Olga en Tobias bij de Hemkerhof. Eerst liepen we over het park, langs de sloot en door het bos. Onderweg leerden we wat er allemaal eetbaar is: vlierbessen, daslook en zelfs een rivierkreeft. Die kreeft hebben we snel weer vrijgelaten. Gelukkig maar, want ik ben vegetariër. Van de daslook hebben we daslooksoep en daslookboter gemaakt.'

'Een stukje daslook op een kelkje dovenetel, dat is zo superlekker'

Superbelangrijke natuur

'Eten uit het wild is zo leuk, daarom moeten we goed voor de natuur zorgen. Want de natuur kan heel veel en dat is superbelangrijk. Die moeten we niet zomaar weggoaien.

Nu wil ik ook heel graag een volkstuin, want dan ben je midden in de natuur, overal groei-

en planten. En als je wakker wordt, hoor je de vogels. Het is er gezellig en ik kan er zelf dingen planten zoals appelbomen en kool. Bramen zijn ook lekker, zelfgemaakte appelmoes en thee van kamillebloemetjes. Dan zou ik een grote moestuin aanleggen, zodat ik lekker kan eten. Proeven welke combinaties het lekkerst zijn. Mmm, ja, een volkstuin met een hele grote moestuin en velden vol daslook.'

Daslook op je bord

Romige daslooksoep

Dit heb je nodig

- een vergiet vol daslookbladeren • 1 ui • 2 tenen knoflook • 3 kruimige aardappelen • 1 liter groentebouillon • olijfolie • peper en zout naar smaak • daslookbloemetje • crème fraîche

Snipper de ui, fruit deze in de olie en voeg de knoflook toe. Wanneer de ui glazig is, schenk je de bouillon erbij, voeg je de aardappelen toe en laat je het geheel zo'n 15 minuten koken. Doe vervolgens de daslookbladeren erbij en kook de soep nog 5 minuutjes. Pureer de soep met een staafmixer totdat deze fluwelig zacht is.

Voor de garnering klop je wat crème fraîche los met een vork zodat deze vloeibaarder wordt. Doe wat crème fraîche op een lepeltje en druppel stippen op de soep. Trek met een lepeltje of plat mesje een gebogen lijn langs de stippen en je hebt een sierlijke garnering. Als finishing touch plaats je in het midden een daslookbloemetje.

Zelf gekarnde daslookboter

Dit heb je nodig

- biologische slagroom • jonge daslookbladeren • zout

Boter karnen is heel eenvoudig. Neem de slagroom en doe deze met een schoon-gepoetst steentje of een knikker in een afsluitbare beker. Sluit het deksel en schud net zo lang (dit is het karnen) tot het vet zich van het water scheidt. Het waterige dat overblijft is "zoete melk" en de boter is "met brokken". Snijd de daslookbladeren fijn. Meng de daslook met een snuf zout door de boter.

BIODIVERSITEIT

Op een volkstuinpark gonst het van tevredenheid. Planten, dieren en tuinders, stuk voor stuk anders, en stuk voor stuk één in een bloeiende harmonie.

Het barst van het leven

De voorbeeldfunctie van volkstuinen

Het begrip biodiversiteit duikt de laatste jaren vaak in krantenberichten op. Maar wat betekent het begrip nou eigenlijk? En hoe is het met de biodiversiteit in Nederland gesteld? Natuurkenners Martin, tevens bestuurslid van KNNV Amsterdam, vereniging voor veldbiologie, praat je bij.

WAT IS BIODIVERSITEIT NOU PRECIËS?

‘Biodiversiteit is al het leven, van de kleinste microbe tot de grootste vinvis, in de kritieke aardse zone. In die smalle, kwetsbare laag zetten planten, de primaire producenten, het licht en de warmte van de zon om in suikers en zuurstof voor ander leven. Doordat elk stukje van de aarde een eigen ondergrond en klimaat heeft, genereert dat een ongelooflijke diversiteit aan beplanting en wezens, aangepast aan de (soms extreme) lokale omstandigheden.’

HOE BELANGRIJK IS BIODIVERSITEIT?

‘Een grote biodiversiteit houdt het leven in een bepaald gebied in balans. Heb je in je groene tuin vol verschillende planten bijvoorbeeld veel luizen, dan komen daar lieveheersbeestjes op af die in luizen een lekker hapje zien. Vanaf boomtakken loeren vogels weer op die lieveheersbeestjes. Groeit er eens een plant waar muizen dol op zijn, dan besluit een uilenpaar er in de buurt een nest

te maken. Bij een grote biodiversiteit worden plagen door de natuur zelf bestreden. Groeit er in een gebied maar één (voedsel) gewas, dan is er sprake van een monocultuur. Het gevaar bestaat dat dat gewas maar voor één bepaald dier aantrekkelijk is. Het lokt geen andere dieren, omdat het voor hen geen voedselbron is. In die monocultuur kan dan bijvoorbeeld een kever gedijen die het hele gewas opeet, voordat vogels die kever hebben gezien en verschalkt.’

OP HET BOERENLAND GAAT DE BIODIVERSITEIT DRASTISCH ACHTERUIT. HOE KOMT DAT?

‘Intensieve landbouw is funest voor biodiversiteit. Grote machines drukken de bodem dicht, waardoor het bodemleven verstikt. Terwijl goed bodemleven een voorwaarde is voor het leven op aarde. Planten, de primaire producenten, hebben namelijk ook voeding nodig, en die vinden ze alleen in een bodem met een gezond bodemvoedselweb van micro-organismen, bacteriën,

schimmels, insecten en regenwormen. Daarbij komt het gebruik van insecticiden. In de monocultuur van de huidige landbouw wordt, uit angst voor een plaag en dus een tegenvallende oogst, flink met gif gespoten. Daarmee worden niet alleen schadelijke insecten verdelgd, maar ook de vele goede dieren die in het gebied leven. Ten derde is er veel te weinig robuuste natuur overgebleven. Tot zo’n 75 jaar geleden werd er landbouw bedreven waarbinnen de natuur kon floreren. Daarna kwam een grootschalige ruilverkaveling op gang onder het – op zich legitieme – motto “Nooit meer honger”. Daarin zijn we doorgeslagen. Inmiddels zijn de landbouwbedrijven zo uitgebreid en ongelooflijk soortenarm geworden, dat er in grote delen van ons land alleen nog maar postzegeltjes natuur over zijn. De grotere gebieden zijn niet langer met elkaar verbonden en voor veel soorten onbereikbaar

geworden. Dan kunnen op een gegeven moment hele ecosystemen instorten en verdwijnen.’

HOE ERG IS HET INSTORTEN VAN ZO'N ECOSTEEM?

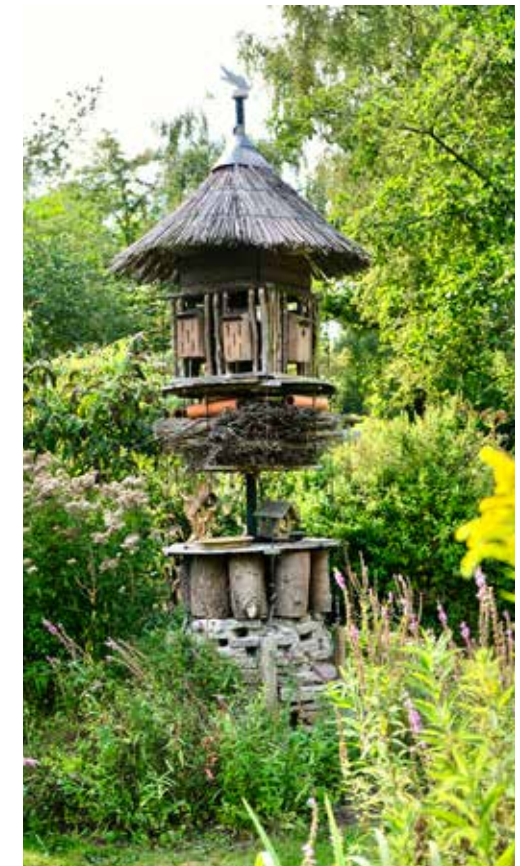
‘Het leidt tot het uitsterven van soorten, tot een kleinere biodiversiteit en daarmee tot een onevenwichtige natuur. En tot grote risico’s voor onze eigen voedselvoorziening. Al het dierlijk leven – ook wij – zijn afhankelijk van de voeding die de primaire producenten maken: de planten die hun energie uit de zon halen. Als je een bepaalde voedselketen beziet als een piramide met vier trap-treden, staan de insecten in grote aantallen onderaan de trap. Zij gebruiken de biomassa van planten, oftewel de energie, voor zichzelf en hun nageslacht. Een trede hoger staan insecteneters zoals libellen, reptielen, zangvogels en kleine zoogdieren. Die groe-

Na een storm vertelt Martin bij een omgewaaide boom wat er allemaal in het hout leeft. Een unieke kans om dat van dichtbij te zien.

Volkstuinieren in Groningen

Natuurlijk anders

Wandelen over het natuurvriendelijke tuinpark Piccardthof in Groningen voelt vanaf de toegangspoort als een ontdekkingstocht. Langs groene lanen liggen zo'n 300 volkstuinen met veelal bijzondere tuinhuisjes. Tuinders zoeken hier graag de grenzen op van wat bouwkundig is toegestaan en bouwen niet alleen voor zichzelf: zo torent het beestenhotel van gestapelde materialen boven de vlindertuin uit. Er zijn bloemenweiden en de stinzentuin is vanaf het vroege voorjaar aantrekkelijk voor insecten. De bijen uit de bijenstal bestuiven de hoogstam fruitbomen en in de visloze vijver kunnen amfibieën zich veilig voortplanten. De onlangs aangelegde broeihopen zijn een uitnodiging aan ringslangen om zich op dit mooie tuinpark te vestigen.

Een postzegeltuin

Vol fruit, groente, kruiden en speelgras

Aan het eind van een doodlopend paadje op het tuinpark Amstelglorie in Amsterdam ligt de volkstuin van Heidi en Bas. Het is een klein paradijs waar het wemelt van het leven: het insectenhotel is elk jaar volgeboekt en in het gras zijn vaak eenden en kikkers te vinden. Over de aangrenzende sloot schiet soms zelfs een ijsvogel voorbij. De 'vaste-kruidenheuvel' is een groot succes en elk voorjaar geven de bloeiende bollen kleur aan de tuin. Door de vele fruitbomen en het (speel)gazon blijft er ondanks de bescheiden afmetingen van het huisje en de kweekkas, echter weinig ruimte over voor groenteteelt.

Heidi en Bas moestuinieren noodgedwongen op de vierkante centimeter. Een rijtje bieten, wat worteltjes en palmkool, het past allemaal net. Elke keer als Heidi er nog iets bij wil zaaien, schept ze een randje van het gazon weg. Bas experimenteert met quinoa, die het in ons klimaat ook prima blijkt te doen. Wanneer de zaden bruin kleuren,

kan de plant geoogst worden. Het is even een klusje, alle zaden van de stengels halen, maar dan heb je wel superfood op je bord!

Voor de kinderen, Keije en Silke, moet het in de volkstuin ook aantrekkelijk zijn, daarom zwichtten Heidi en Bas voor een grote trampoline: een schot in de roos! Maar ook

de klimboom is populair, helemaal bovenin monteerde Bas een zitje, zodat je kunt uitkijken over het tuinpark. Een favoriete bezigheid van Silke, Keije en hun vader is rivierkreeften vangen. De dieren belanden in de vriezer tot ze genoeg hebben voor een hele maaltijd.

Een muur van leifruit

Bas plantte een aantal jaren geleden een rij jonge fruitboompjes. Door regelmatig snoeien en de jonge takken langs stokken te binden, leidt hij de boompjes in de juiste vorm: als een muur vol fruit. De muur vormt in de zomermaanden een mooie, groene afscheiding naar de achterburen.

Na de oogst snoeit Bas rond oktober de jongste takken terug op vijf tot zeven knoppen. De eerste drie tot vijf knoppen zullen volgend jaar gaan bloeien en vrucht geven. De laatste twee groeien uit tot nieuwe twijgen. Daarom kijkt hij altijd welke kant deze laatste knoppen op wijzen, zodat de nieuwe takken in de gewenste richting groeien. De eerste jaren snoeide Bas de boompjes voor de juiste vorm, daarna snoeide hij voor vruchtvorming. Naast de lei-appelboompjes staan er in de volkstuin een kweeper, die enorm veel vruchten geeft, een hoogstampeer en een pruimenboom.